

Jelölés: értékes irodalmunk klasszikusai szorulnak az olvasók érdeklődésére. Ahelyett, hogy a könyv hódításával egy útemben új rétegek és nemzedékek szívét-értelemét gazdagítanák, korábban kiküzdött hatásukban is gyengülni látszanak. *Benjámin* László, Petőfi, Komlós Aladár Ady költészetének háttérbe szorulásáról közöl figyelemre méltó tapasztalatokat. Nem volna nehéz további példákat említeni, hogy a múlt értékei felé manapság nem fordul a közönség azzal a figyelemmel, ami pedig indokolt és méltó is volna. Rendelkezésre állnak számszerű adatok. Az ismeretterjesztő társulat jelentéséből statisztikai pontossággal derül ki, mennyire megcsappant az érdeklődés a századunk előtt járó idő magyar lírája és prózaírodalma iránt.

Vajon nem természetes-e közönség választása, a kortárs művészet és a közvetlen előzmények előtérbe állítása? Jogos-e az aggodalom, amit ez a jelenség kivált? De további kérdések is adódnak: valóban csak az olvasói ízlés alakulása figyelhető meg a klasszikusok térvésztesében? Játsszanak-e szerepet más tényezők? S főleg: mit tehetne a könyvkiadás, az ismeretterjesztés, a tömegszórakoztató- és nevelő apparátus azért, hogy a közönség elé állítsa a magyar irodalmi múlt kallódó, vagy félreszorult értékeit.

Elvileg aligha vitatja valaki, hogy a szocialista kultúra magába fogadja a gazdagsága egyik fontos tényezőjeként tisztelt, fejlődésben hasznosítani kívánja ezeket az értékeket. Őrzi a folyamatosságot, amiben a kritikának és az elfogadásnak, a különbözősnek és az azonosságnak időben változó arányait igyekszik kialakítani. Nem árt azonban újra elmondani, a közgondolkodás alakulása szorosan összefügg azzal, *milyen helyet* kapnak klasszikusaink a nemzeti kultúra emelkedőformálódó épületében. Az önismeret és a rá épülő öntudat, a félrevetni valót megtagadó, de a tiszteletre méltó példát emelő és ápoló nemzeti büszkeség *aligha mondhat le* a művészet, az irodalom forrásairól. Ha például valaki ismerkedni akar a régi magyarság életével, a nemzeti emlékezet költői rangú alkotásait hívhatja segítségül. Nagy ver-

RÉGI IRODALOM – ÚJ OLVASÓ

sek és korfeszítő regények közelebb viszik céljához: a mai nemzedékek életével, terveivel, gondoljaival elszakíthatatlan szálakon összefüggő régebbi korok felméréséhez. Illúziók és torzítások nélküli kép kialakításához.

Ilyen igénye, persze csak annak van, aki a maga és családja, szűkebb környezete és az országos közönség mindennapjait a történelem összefüggéseiben látja. Aki tud és akar népből, nemzetben gondolkodni, aki keresi és megtalálja tennivalóit a jövő felelős alapozásában, az egymást váltó nemzedékek láncában. Sok ilyen ember él Magyarországon, és számuk egyre nő. Rájuk gondolunk, amikor irodalmunk klasszikus értékeinek *nagyobb megbecsülést és céltudatosabb propagandását* említjük. Nem élettől elrugaszkodó értéktisztizlet emelt szót ebben az ügyben. A cél éppen az volna, hogy az iskolában szinte elkerülhetlenül tananyagga lett szerzők és művek aktuális érdekű, a mai ember kíváncsiságát, fantáziáját, érzelmi-gondolati követelményeit kielégítő szellemi tápanyaggá váljanak. Történelmi szemléletre, lelki nemességre, emelkedett ízlésre, a műformák és a nyelv szépségére tanítsanak. Nem a kötelező olvasmányok kényszerűségével, nem is a társalgási ismeretanyag megszerzésének felszínes buzgalomával, hanem belső igényből, a szellemi világhódítás szenvedélyével.

Ma az a helyzet, hogy az ilyen szintű és érdeklődésű olvasók zöme sem merít a XX. század előtti magyar irodalom kincses-kútjából. A hasonlatot folytatva, tülzáz nélkül írhatjuk: *alig történik mostanában erőfeszítés, hogy ez a kút és környéke vonzóvá váljék*. Pedig arra nem számíthatunk, hogy a

kultúra zsúfolódó változatai mellett, a sokféle hatást befogadó közönség spontán fordulattal, önmagától keresni kezdi ezt a kútát. Ehhez *okos szóra, jó tanácsokra, átgondolt és tárgyához méltó színvonalú propagandára* volna szükség. A tévé, a rádió, a képes regényekkel operáló újságok és magazinok, a film és a lektűr vonzásban élő olvasónak szüksége van útbaigazításra, tájékozódásért könnyítő, irodalmi-szellemi térképlapok felrajzolására.

Néhány évvel ezelőtt az új magyar irodalom népszerűségének kivívására fogtak össze az érdekeltek. A vállalati közönség sikere nem maradt el, ami elsősorban persze a jó műveknek, és csak másodsorban a jó propagandának köszönhető. Mégis igaz: a TIT, a rádió, a televízió, a sajtó, a könyvtárak fáradozása nélkül nemigen lehetett volna elérni az új magyar regény 20 000-es átlagpéldány-számát. *Van tehát lehetőség az érdeklődés irányítására, a vásárló- és olvasó közvélemény befolyásolására.* Helyes volt a 60-as évek elején az élő próza és líra bemutatására összpontosítani az erőt. Nem volna helyes azonban a változott körülmények, az elért eredmények fölött szemet húyni, s változatlanul hagyni az irodalmi ismeretterjesztés programját. A tervekben és a kivitelben is *nagyobb súlyt és helyet* kíván a XIX. és a korábbi századok magyar költészete, prózája, emlékiratirodalma. Ennek az irodalomnak a népszerűsítése megköveteli a módszerek finomítását, az anyag megfelelő válogatását és csoportosítását. Nem könnyű hidat építeni egy táskarádióval,

gyorsvonaton utazó fiatalember és Balassi Bálint, vagy Berzsenyi Dániel költészete között.

Szerencsére nem kell elődök nélküli úttörésre vállalkozni, aminthogy a probléma: régi irodalom és új olvasó között eleven kapcsolatot teremteni, ugyancsak ismert a korábbi évtizedekből. Az irodalmi hagyomány feltárásának és széleskörű népszerűsítésének igénye a két világháború közötti időben írói program is volt. *Móricz* Zsigmond például antológiát állított össze. Gyűjteményt a fiataloknak és a kevés pénzű érdeklődőknek szánta. Így lett a 320 oldalas, 1 pengőért kapható *Magvető* című válogatás tízezrek nevelője, gyönyörködtetője. Móricz példája és módszere *ma is követhető*. Antológia összeállítása olyan írásokkal, versekkel, amelyek alkalmasak a figyelemébreztetésre. Móricz úgy vett át részleteket Anonymus Gestájából, „mintha az ember felolvas egy munkát a közönségnek, s kihagyja, ami fölöslegesen tűnik fel előtte”. Móricznak és íróársainak egy megkövesedett konzervatív irodalomszemlélet béklyóit kellett annak idején törölnie. A mai szerkesztőnek sokkal könnyebb a dolga. Soha még annyi erőfeszítés nem történt a régi századok költészetének és drámaírodalmának feltárására, kiadására, mint az elmúlt két évtizedben. Nagyszűrű tudományos szöveggyűjtemények, monográfiák, kritikai kiadások sorakoznak a szakemberek polcain. Méltatlanul elfeledett, vagy mellőzött szerzők és irányzatok foglalták el méltó helyüket az irodalomtörténetben. Mindez nemcsak megkönnyíti, hanem meg is követeli most már a klasszikus irodalom népszerű bemutatását, helyének és hatásának biztosítását a nemzeti műveltségben és az irodalmi közgondolkodásban.

Jó lenne kiadni új, mai Magvetőt. Ez a könyv eljuthatna azokhoz, akik még nem rendszeres olvasók, de akiket elsősorban éppen a nemzeti klasszikusok nyerhetnének meg a betűnek.

Dersi Tamás

Veress Miklós

VÁNDORLÁSOK

Tamási Aron emlékének

*Aj hogy megszülettem
mese mese mátká
szél voltam víz voltam
mese mese mátká
holdagancsú szarvasok bennem mosakodtak
napszemű tigrisek belém törölköztek
Ahogy növekedtem
mese mese mátká
átlátszó lelkem
levélbe és ágba
aj míg el nem száradt anyám minden karja
Akkor fészek lettem csillagmadár fészke
amíg szét nem főtört az erős zivatar
mese mese mátká
Akkor madár lettem
szép fekete tollú
tündér szárnyalású
tollat és magokat szórtam a világra
Mert magamat szórtam
mese mese mátká
aj felnővekedtem vetéssé búzává
amíg learattak
Akkor kenyér lettem
mese mese mátká
kaszák tüzek kések között ember lett a lelkem
fürdött tűz tavában
törölközött kőben
aj hogy ember lettem
ember elől futtam
csak magamat ettem
magamat meguntam
mese mese mátká
lennék szél lennék víz
aj már semmi leszek*

Dersi Tamás

N. I. KORMASOV

FIATAL ÉPÍTŐK

Fenákel Judit

A BÚBOS KEMENCE

Dr. Schik Attila a zenegimnázium fuvola szakos tanára március 27-én kapott lakást az Ifjúság utcai vadonatúj bérházban. Mindaddig az anyósa lakásában húzódott meg feleségével és öt éves kislányával az előszobából átalakított helyiségben.

Tulajdonképpen már 28-án birtokba vehette volna a részére kitűlt két szoba összkomfortot, mint ahogy a többi 20 lakás gazdája is azon az estén már saját fészekében hallgatta a rádiót, zúgatta a mosógépet, fürdette a gyerekeit. Ő azonban mindössze a kulcsot forgatta meg a zárban, kipróbálta a villanyt, a gázt és a lakásban található valamennyi vízcsapot, aztán eltávozott és további három héten át semmi jelét nem adta költözési szándékának. Az emberek már beszélni kezdtek róla, valami tanáré ez a lakás — mondták — de hetek óta itt eszi a fene üresen. Ugyan minek adnak az ilyennek — mondták — mikor annyi a lakásigénylő, mint a szunyog. Ha egyet csak az ember a kezével, biztos lakásigénylőt talál. (Már csak azért is, mert a szunyogot nehezebb eltávolítani).

Szóval az emberek beszéltek össze-vissza, hogy tán nem is érdemelt lakást ez a Schik Attila, mert az apjának háza van Saroglyán, meg protekció van a dolgaiban, biztos szíveséget tett valami tanácsi embernek, az ilyen fuvolástól minden kitelik. Természetesen senki nem nézett utána, hogy valójában miért tartja magát távol dr. Schik az évek óta áhított lakástól. Jellemző továbbá az emberi felelőtlenségre, hogy a sarog-

lyai lelkeszi hivatal épületét, amelyben Schik Péter ref. lelkész 32 éves szolgálati idejét eltöltötte, megmentették telekkönyvileg neki tulajdonított magánháznak. A mezőföld igazság ugyanakkor a következő: dr. Schik Attila a búbos kemence miatt nem költözött be az új lakásba. Egy valódi hamisítatlan búbos kemencét akart. Olyan kemencét, amit avatott kezű népi ezermester épít a századok óta kialakult hagyományoknak megfelelően. Es ilyet nem talált.

A kemence körül támadt bonyodalom voltaképpen már hónapok óta lázban tartotta a Schik családot. Abban a pillanatban ugyanis, amikor emberi számítás szerint bizonyossá vált, hogy az Ifjúság utcai első emeleti lakást nem SZ. D. vállalati igazgató nyeri el minőségi csere útján, dr. Schik Attila bedobta a kemencét. Felesége, aki a Cinege soron készített rámás-csizma keltette emésztési zavarokat még alig heverte ki, eleve rossz taktikát választott. Tiltakozott. Ellelmondott a végsőkéig, a családban elfoglalt helyére és az otthonról kapott bútorokra hivatkozva. A saroglyai református lelkész jólnevelt úrifia ritkán tartotta fenn magát a cselekvésszábadtság jogát. E ritka alkalmak egyike volt a rámás-csizma, másik a búbos kemence.

Először közönséges kályhásokkal tárgyalt. De azokat már elkényeztette a sok cserépkályha, nem is igen értettek máshoz. Aztán egy szegedi iparos felajánlotta, hogy csinál egy kemence formájú cserépkályhát. Ez lett volna az észszerű kompromisszum, ami férjet és

feleséget még házastársi egyetértéshez segíthetett, azonkívül a szobába beépített és újabb költséggel lebontott kályhából legalább a cserepeket megmentette. De Schik Attila gőgösen utasította el a paraszti hagyományt megcsúfoló úri utánzatot. Neki eredeti, tapasztott, aztán fehérre meszelt búbos kemence kellett, egyedül annyi engedelményt tett, hogy nem ragaszkodott a kukoricaszár tüzelőanyaghoz.

Amikor a kályhásokkal folytatott diplomácia csődöt mondott, felkereste Cseh Dénest jeles műzeumi szakembert, és tőle kért tanácsot: hol találhat manapság kemencerakó iparost. Cseh Dénes gondolkodás nélkül vágta rá:

— Csakis a Cinege soron. Ott még élnek a régi öregek.
— Es mondd kérlek — kérdezte dr. Schik — számításod szerint mennyibe kerülhet egy ilyen... mestermunka?

Cseh Dénes megvonta a vállát.
— Öszintén szólva nem tudom. De tulajdonképpen minek neked ez a kemence?

A kérdés nem hozta zavarba Schik Attilát.

— Nézd csak — kezdett bele körülményesen — kihalnak a régi szép paraszti mesterségek. Kihálnak anélkül, hogy hírmondójuk maradna. A népi fazekasság, aszszonyi kézmunka megmarad egy darabig, mert abból valutát lehet csinálni meg reklámot külföldön. De kérdem én, mi lesz a hasznos iparágakkal? A bognárokkal, csizmadiákkal, kemencerakókkal? Erre feleljek nekem kérlek, ha tudsz? Mi marad a régi életformából, mi-

kor a tsz-paraszt fia összkomfortba igyekszik? Semmit, egy darabot se menekíthetünk meg belőle, ha mi értelmiségiek tudatosan — mondom, tudatosan — nem konzerváljuk. Hát ezt szeretném én ezzel a kemencével.
— Meg a csizmával?
— Azzal is.
— Egész divatot csináltál belőle. Ahogy hallottam, azóta fellendült az öreg Tahí üzlete.
— Annyi biztos, hogy a kollégák már hárman is felkeresték.
— Aztán mennyiért gyártja a vén róka?
— Kimondani sok. De örök darab.
— Mégis?
— 800 forint párja.
— A betyárját! Nem szívbjajos. Ennyi pénzből a Váci utcán is vásárolhatsz.
— Aki a Váci utcára törekszik — sértődött en a fuvolatanár — az nem téved be Tahí Antal műhelyébe.

Az igazi tortúra a kemence dolgaiban a Cinege soron kezdődött. Dr. Schik régi ismerősét a csizmadia választotta első tanácsadójának.
— Hát kérem — rágta meg a dolgot a vénember — van nekünk még egy pár békebeli ezermesterünk. Azok aztán értik a dolgukat.
— Eppen ilyet keresnek — kapott a szón dr. Schik Attila, s mindjárt noteszt, ceruzát rántott ki a zsebéből, hogy a mesterek nevét, címét feljegyezze.
— Vegyük például Szogi Palya bácsit.
— Vegyük. Hol találom meg?
— No, várjunk tanár úr, ha már hozzám fordult, nem szeretném elhebegurgyáskodni a dolgot. Nem mindennap rakat az ember kemencét.

— Az biztos — helyeselt dr. Schik — igazán-köszönöm, hogy így gondol velem.
— Itt van még a lábszomszéd-

dom, ez a Leveles Pista, ennek se kenderkőc van a fejében. Nagyon komoly munkákat csinált a háború előtt, még Gross doktor úrnak is. Vagy Laczi Géza. Megjárta külföldet, amerikás volt. De mondhatom Kerékgyártó sógoromat is. Mikor tanyás voltam a dombosögben, az én kemencémet is ő rakta fel.

A fuvolatanár szorgalmasan jegyezte a neveket. De címet már nem tudott mondani Tahí Antal. Csak ilyeneket: „Arra fön a paskomon, tán a harmadik vagy negyedik házban”. Vagy: „Srégen szembe a régi népházzal, kint van a cédula, hogy a kutya harapós.” Ilyen bizonytalan nyomokon indult el dr. Schik Attila kerékpárjára és jó szímatára bízza magát a ki-be-szögellő, nevenincs utcákkal felsabdalt Cinege soron.

A lábszomszéd házat váratlan gyorsan megtalálta. A lábszomszéd maga azonban nem akart előkerülni. Felesége csak annyi útbaigazítással szolgált, hogy nyilván kiment valahova, de nem lehet messzi. Ezzel telt el az első félóra dr. Schik nem bírt a türelmetlenségével, s most már Szogi Palya bácsit vette üldözőbe, aki Tahí mester felvilágosítása szerint ott lakik „arra fön a paskomon, tán a harmadik vagy negyedik házban.” Végül a hetedikben lakott, de az is lehet, hogy az elsőben, mert attól függ, honnan kezdjük a számítást. Szogi Palya ott-hon volt. Nem is igen lehetett másutt, mert gipszben volt a ballába.

— Kemencét? — csudálkozott bele a tanár képébe. — Harminc esztendeje tényleg csináltam két tanyási embernek, de már a formájára sem emlékszek. Az úr a múzeumból van?

— Nem éppen.

— Azt hittem. Azok szoktak ilyen lehetetlen dolgokkal kijárni a Cinege-sorra.